

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Kærgård, Støvring Langehuse og grubehuse fra ældre og yngre jernalder

J.nr. ÅHM 6725

Udgravning efterår 2017.

Rapport udfærdiget af arkæolog Karin Johannesen

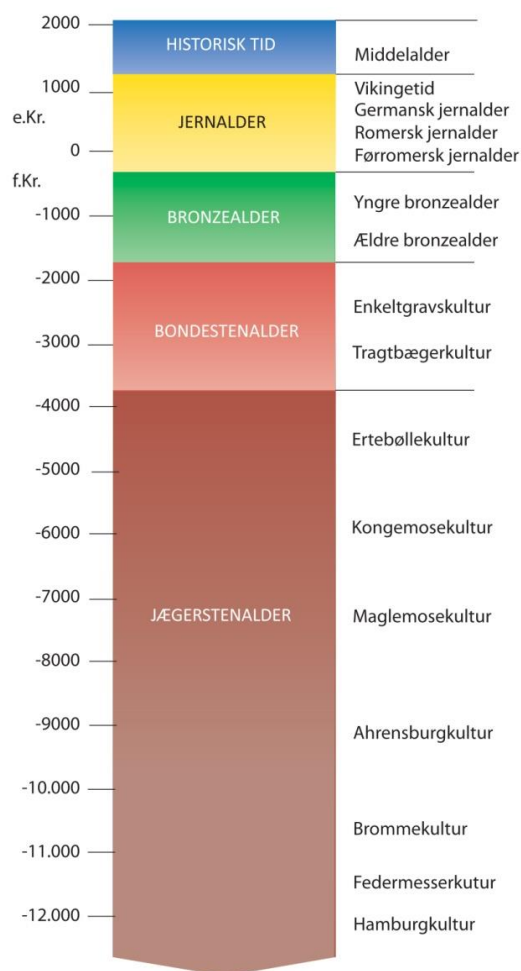
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	7
Hvis du vil vide mere	9

Indledning

I forbindelse med den arkæologiske undersøgelse ved Kærgård blev der fundet huse og aktivitetsspor fra ældre og yngre jernalder. På området blev fundet seks langhuse, indtil flere økonomibygninger og to grubehuse. Desuden var der flere aktivitetsområder med kogestens- og arbejdsgruber. Især grubehusene er interessante, da begge grubehuse er blevet 14C-dateret til overgangen mellem ældre og yngre romersk jernalder, hvilket er usædvanligt tidligt for denne hustype.

Undersøgelsens baggrund

Udgravningen fandt sted i forbindelse med byggemodning af arealet, hvor man under en forundersøgelse havde fundet flere spor efter forhistorisk aktivitet. Tidligere arkæologiske undersøgelser i det østlige Støvring har desuden vist, at området har været tæt bebygget fra bronzealderen og frem, men der er også spor fra bebyggelse allerede fra yngre stenalder.

Fig. 1. Historisk kort med oversigt over udgravningsfelterne (© Geodatastyrelsen).

Lokalområdet i oldtiden

Udgravningsarealet ligger på en lille bakke ned mod Mastrup Bæk, der løber i en ådal, som strækker sig fra Støvring i vest mod Lindenberg Å i øst. I dag er arealet opdyrket og en tilnærmelsesvis flad bakke, men i oldtiden har terrænet været mere kuperet bestående af mindre bakker og lavninger, som i nogle tilfælde har været små vådområder. Stedet har desuden ligget på kanten af et større vådområde mod øst, der har givet adgang til Limfjorden og Kattegat.

Der er ved tidligere udgravninger fundet både bosættelser og grave i området fra bondestenalder, bronzealder og jernalder. Både vest og nord for arealet er fundet bosættelser og grave fra bondestenalder, bronze- og jernalder. Syd for udgravningsarealet på den anden side af Mastrup Bæk er der desuden fundet to huse fra jernalderen.

Området øst for Støvring har været forholdsvis tæt bebygget især igennem jernalderen, men der har også været aktivitet i både sten- og bronzealderen. Befolkningen har her kunne benytte sig af flere typer landskab relateret til både tørre og våde områder, desuden har der ad vandvejene været forbindelse til både Limfjorden og Kattegat.

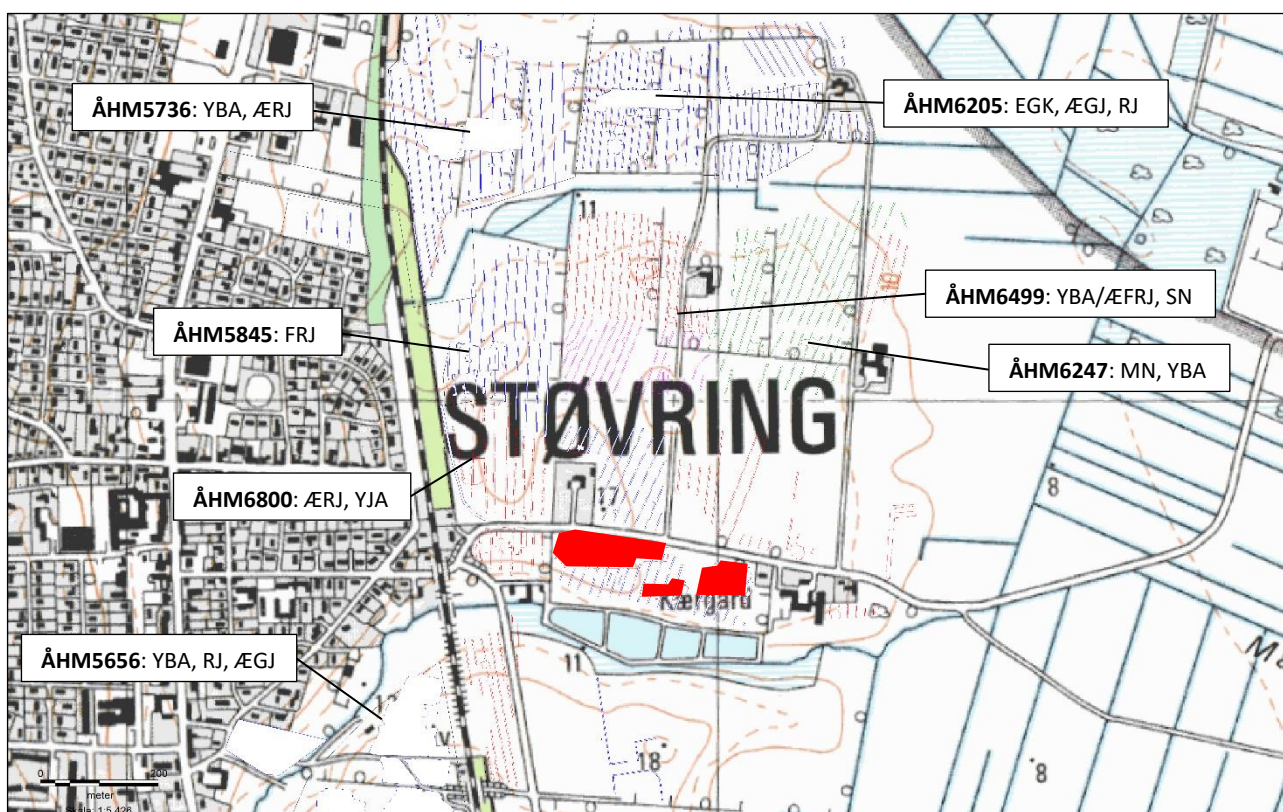

Fig. 2. Arkæologiske undersøgelser i området øst for Støvring (MN: mellemneolitikum, SN: senneolitikum, EGK: enkeltgravskultur, YBA: yngre bronzealder, ÆFRJ: ældre førromersk jernalder, FRJ: førromersk jernalder, ÆRJ: ældre romersk jernalder, RJ: romersk jernalder, ÆGJ: ældre germansk jernalder) (© Geodatastyrelsen).

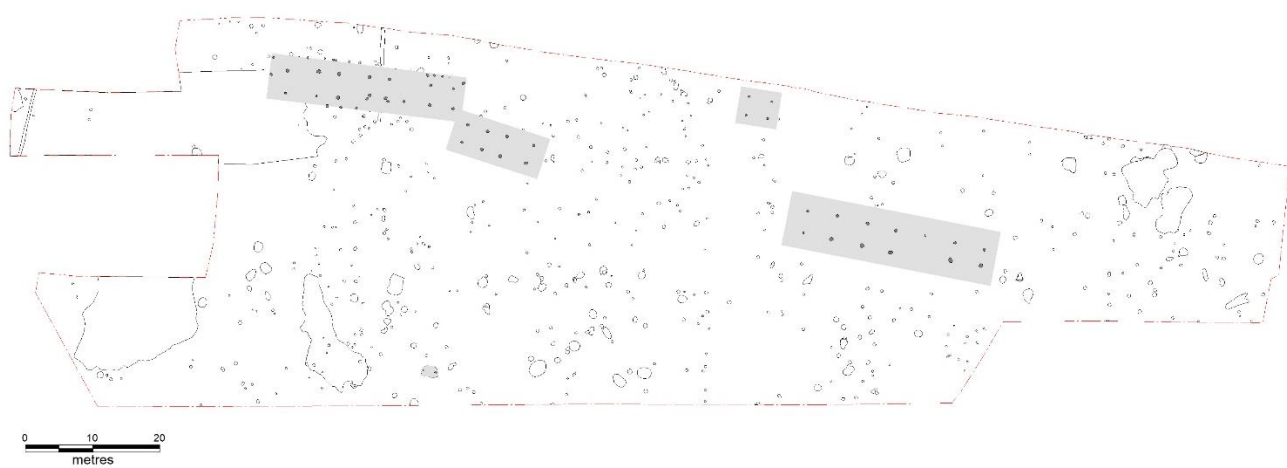

Fig. 3. Oversigtplan over felt B med husene markeret med lysegråt.

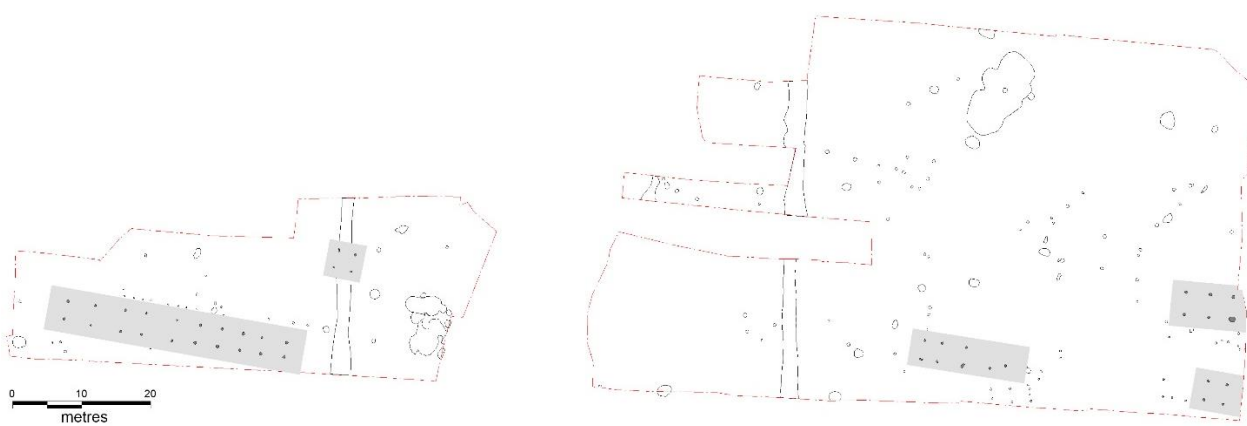

Fig. 4. Oversigtplan over felt C med husene markeret med lysegråt.

Undersøgelsens resultater

Udgravningen resulterede i seks treskibede langhuse, hvor tre af dem er ^{14}C -dateret dateres til slutningen af ældre jernalder (ca. 200-400 e.Kr.). Desuden fremkom to grubehuse, som er dateret til overgangen mellem ældre og yngre romersk jernalder, samt tre store grubekomplekser, der hver især bestod af mindre gruber fra ældre jernalder.

Alle langhusene var treskibede, hvilket vil sige at taget bæres af to rækker parallelle, langsgående stolper. Antallet af stolpesæt varierer afhængigt af husets længde. Det ene langhus, som formentlig skal dateres til ældre og yngre romersk jernalder (A1148) havde syv sæt tagbærende stolper og har været omkring 27 m langt. Et langhus fra yngre romersk jernalder (A980) var endnu længere, bestod af 10 sæt tagbærende stolper og var omkring 35 m langt. På pladsen var endnu et langhus på 13 m, som også er ^{14}C -dateret til yngre romersk jernalder, mens de øvrige langhuse, som kun kan overordnet dateres jernalder, har været kortere.

Ud over langhusene blev der også fundet mindre bygninger, deriblandt to bygninger bestående af fire tagbærende stolper, der formentlig har fungeret som udbygninger til to af langhusene. Tilsammen har langhus og udbygning udgjort et gårdsanlæg. Det samme gør sig gældende for husene A500 og A512, der formentlig også har udgjort et indhegnet gårdsanlæg bestående af et langhus og en udbygning, som har været forbundet af et hegn.

^{14}C -analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ^{14}C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (^{12}C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ^{14}C , der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

^{14}C -analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

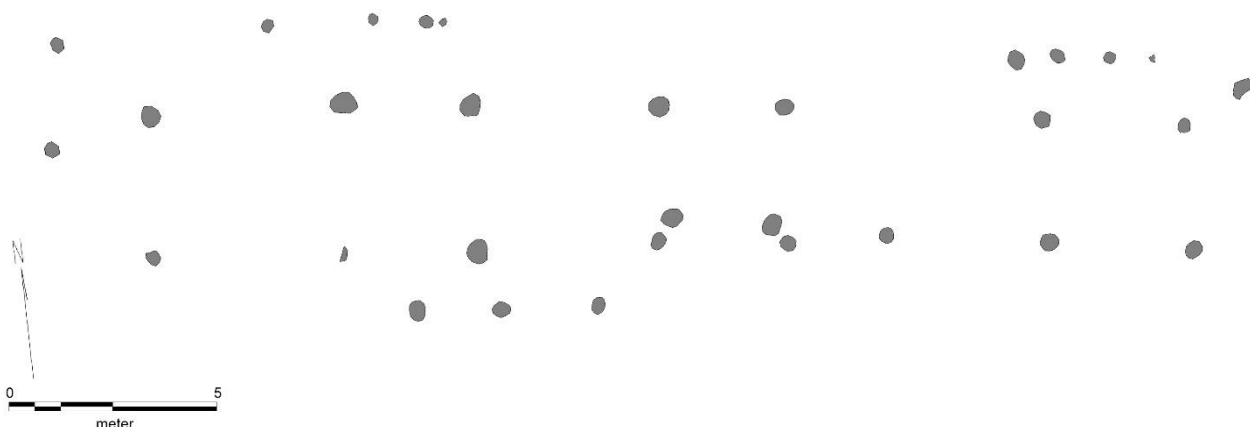

Fig. 5. Grundplan med tagbærende stolper og vægstolper i langhus A1148 fra yngre bronzealder.

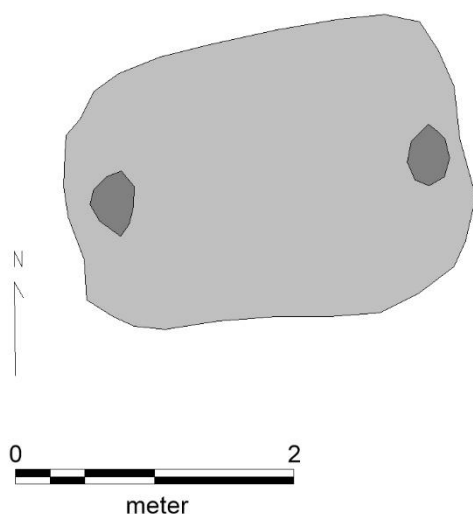

Fig. 6. Grundplan af grubehus A1200.

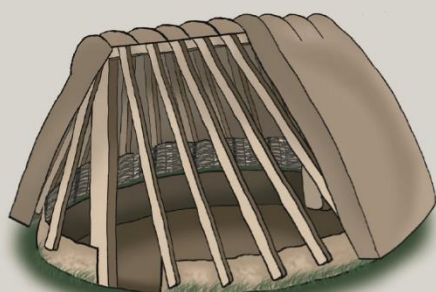

Fig. 7. Foden af et fodbæger fra fylden i grubehus A1200.

Grubehus

Et grubehus er en lille bygning, som består af en rund eller mere kvadratisk nedgravning i jorden på op til en meters dybde. På hver side af gruben har stået en stolpe, der har båret taget til huset. Af og til kan der være spor omkring gruben efter de pæle, der har udgjort væggen.

Grubehuse kendes fra det meste af landet og findes fra jernalderen frem til tidlig middelalder (ca. 100-1.000-tallet). Grubehuse er formodentlig benyttet som værkstedshuse.

På pladsen var også to grubehuse (A1200 og A1209), der er nedgravede huse med en stolpe i hver ende af længderetningen. Grubehuse kendes primært fra vikingetiden, hvor de ofte har fungeret som håndværkshytter.

De to grubehuse ved Kærgård er også blevet dateret ved hjælp af 14C-metoden. Begge grubehuse skal formentlig dateres til overgangen fra ældre til yngre romersk jernalder (ca. 100-200 e.Kr.). Dateringerne understøttes af, at der i grubehus A1200 også blevet fundet foden af et fodbæger (fig. 7) i fylden fra det nedgravede hus. Denne type lerkar dateres typisk til romersk jernalder. Selvom man kender grubehuse tilbage fra yngre romersk jernalder, så er grubehusene ved Kærgården usædvanligt gamle, og de tyder på, at man i Aalborg-området har kendt til denne hustype allerede på dette tidspunkt. Om grubehusene har været benyttet som værkstedshytter, er desværre ikke muligt at sige ud fra fundene fra husene.

Ud over de forskellige bygningstyper på pladsen, var der også en stor mængde gruber af forskellige typer. En del af gruberne var kogestens- eller ildgruber, der har været benyttet som ildsteder eller som madlavningsgruber.

Der var dog også tre større grubekomplekser, som bestod af mange mindre gruber, der til sidst er vokset sammen til et større kompleks. I forbindelse med alle tre grubekomplekser, var der hårdt ler i undergrunden, så det er muligt at udgangspunktet for grubekomplekserne har været som materialetagningsgruber, hvor man har udvundet ler til forskellige formål.

Ler var en vigtig ressource, da det blandt andet blev brugt til lerklining. Lerklinede vægge laves ved at man fremstiller et grenskellet mellem vægstolperne, og på grenskellet klasker man en masse, der består af ler og komøg. Leret blev også brugt som råmateriale til keramik, til for eksempel gryder til madlavning og beholdere til opbevaring.

Med tiden er gruberne gået ud af brug, og de er gradvist blevet fyldt op med jord og affald. Sidstnævnte kunne ses ved mængden af ituslået keramik fra grubekompleks A2111. Keramikken fra denne grube, var umiddelbart ældre end husene på pladsen, og stammer formentlig fra førromersk jernalder.

Fig. 8. Profilsnit af den centrale del af grube A2111 set fra øst, hvor man kan se de mindre nedgravninger, som efterhånden er blevet til et stort grubekompleks.

Sammenfatning og perspektivering

Området ved Kærgård har formentlig været beboet igennem hele ældre jernalder. Beboelsen har i ældre og yngre jernalder været gårdsanlæg bestående af et langhus og mindst en udbygning. Det er muligt at nogle af disse gårdsanlæg skal ses som udtryk for, at det er den samme gård, der har flyttet rundt i området. Til gårdene fra yngre romersk jernalder og ældre germansk jernalder har desuden været knyttet grubehuse, der formentlig har fungeret som værkstedsbygninger.

Udgravningen ved Kærgård er kun en af flere udgravninger i det østlige Støvring. Både nord og sydvest for Kærgård er fundet bebyggelse og kulturspor, der går tilbage til bondestenalderen og fortsætter frem til yngre jernalder. Alle disse bebyggelser er placeret på kanten af et plateau, der gennemskæres af ådale. Indbyggerne har dermed haft mulighed for at benytte sig af flere landskabstyper fra forholdsvis tørre marker til vådområdet mod øst. Fælles for bebyggelserne uanset periode er, at de ligger på mindre bakker i

landskabet. Dog har man foretrukket den nordlige del af plateauet i bondestenalderen, hvorefter tyngdepunktet gradvist er rykket mod syd i løbet af jernalderen.

Fra yngre bronzealder er det også tydeligt at hver gård har haft behov for et vist ressourceområde, da bebyggelserne fra både bronze- og jernalder ligger med en vis afstand. Dog er det ikke sikkert at alle disse bebyggelser har været samtidige, en enkelt bebyggelse kan godt flytte rundt inden for et ressourceområde, efterhånden som jorden udpines.

Udgravningen ved Kærgård giver ikke blot indblik i bebyggelsesmønstret på en enkelt plads, men også bebyggelsesdynamikken inden for et mindre lokalområde. Selvom denne del af Støvring næsten er totaludgravet, så mangler der stadig en vigtig del af de forhistoriske samfund, nemlig begravelserne. Disse kunne være med til at give et yderligere indblik i hvilke mennesker, der boede i området.

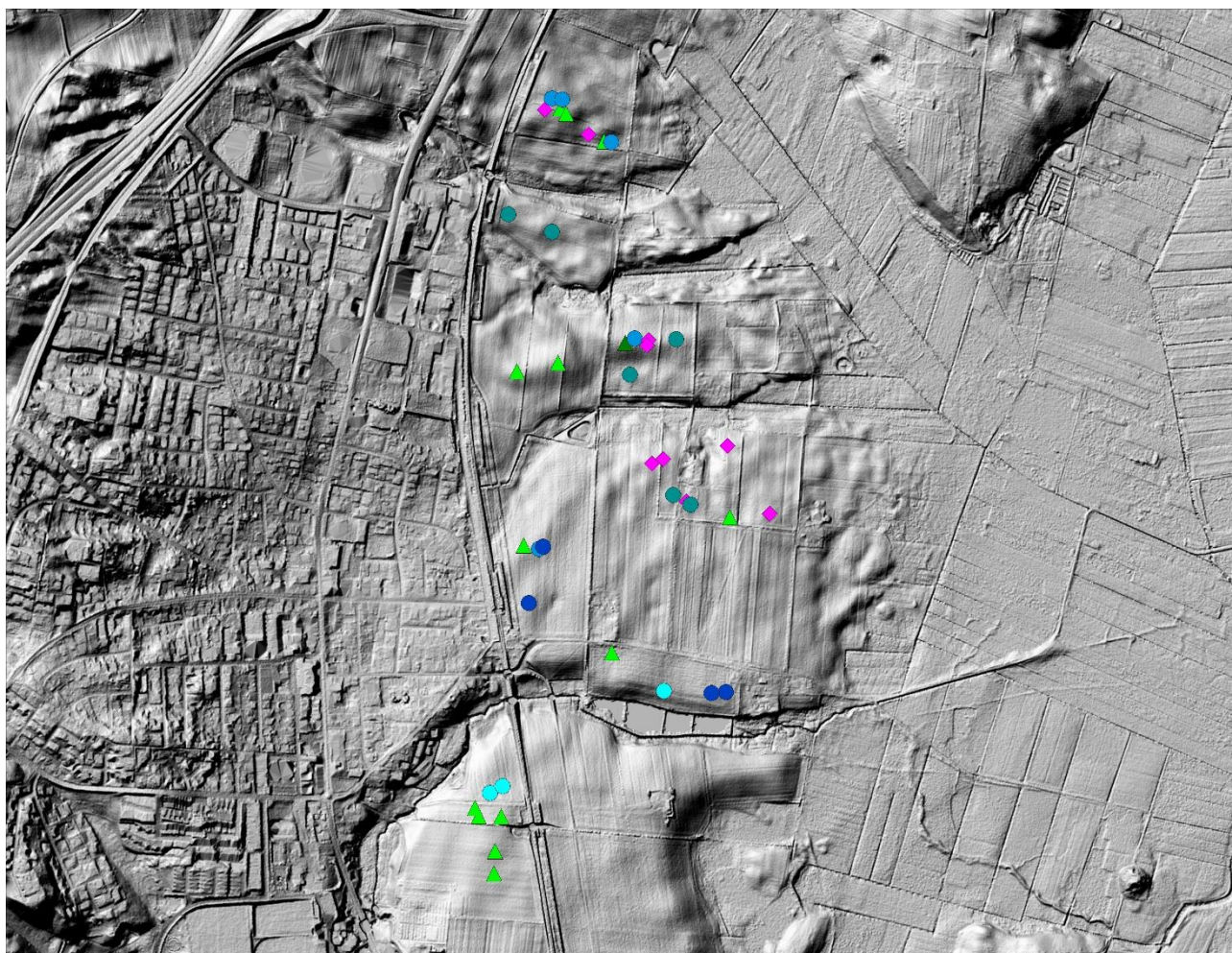

Fig. 9. Oversigtskort over forhistoriske bebyggelser og aktiviteter i det østlige Støvring (pink rombe: bondestenalder, mørkegrøn trekant: ældre bronzealder, lysegrøn trekant: yngre bronzealder, mørkegrøn cirkel: yngre bronzealder/ældre førromersk jernalder, lyseblå cirkel: førromersk jernalder, mørkeblå cirkel: ældre jernalder og turkis cirkel: yngre jernalder) (©Cowi).

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, J. 2003: Danmarks Oldtid, bind 3. Ældre Jernalder 500 f. Kr. - 400 e. Kr. Gyldendal, København.

Jensen, J. 2004, Danmarks Oldtid, bind 4. Yngre Jernalder og Vikingetid 400 e. Kr. – 1050 e. Kr. Gyldendal, København.

Kærgård, Støvring

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6725
- Fund & Fortidsminder: 120502 sb 169 & 251
- Kulturstyrelsen jnr. 16/07363
- Bygherre: Flemming Christensen
- Undersøgt areal: 13.290 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Torben B. Sarauw
 - Arkæologer Karen Poulsen, Rie Bloch, Anders S. Heissel og Karin Johannesen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

